

Türk Devlet Geleneğinde Ahilik Teşkilatı'nın Yeri ve Önemi

The Place and Importance of the Ahilik Organization in Turkish State Tradition

Deniz BALCI

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, SBE,
Kamu Yönetimi A.B.D., balcideniz1991@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6868-1955>

Makale Başvuru Tarihi: 17.05.2023

Makale Kabul Tarihi: 17.10.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Çalışmanın konusu Türk tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan ve uzun yıllar varlığını sürdürerek tarihte kalıcı izler bırakan Ahilik Teşkilatı'nın Türk devlet geleneği içindeki yeri ve önemidir. Çalışmanın amacı bir benzetme yapmak gerekirse tıpkı bir joker gibi nerede bir ihtiyaç nerede bir eksik varsa bunu tamamlamak için her an hazır bekleyen, tarihimize birçok uygulama ve kültürü mirası bırakan bu teşkilatın kökeni, gelişimi, etkilerini ve yüzlerce yıllık bir geleneğe dayanan Türk devlet geleneğinde nasıl bir konumda olduğunu incelemektir. İnceleme yaparken araştırma yöntemi olarak literatür taraması kullanılmıştır. İncelemeler sonucunda görülmektedir ki yüzyıllarca varlığını sürdüren Ahilik Teşkilatı, Türk devlet geleneğinde de Türk tarihinin tamamında da oldukça önemli bir role sahip olmuş büyük etkiler yaratmıştır. İlk Türk devletlerinin kurulmasıyla oluşmaya başlayan Türk devlet geleneğinin güçlenmesi ve devamlılığında en önemli kurumlardan biri Ahilik Teşkilatı olmuştur. Türk devlet geleneğini inşa eden toplumsal yapı ve kültür, inanç, bağımsızlık hedefi gibi unsurlar Ahilik Teşkilatı'nın da en temel unsurları olmuş ve teşkilat bu çerçevede uygulamalar geliştirerek aynı zamanda devlet geleneğinin güçlenmesine de hizmet etmiştir. Halk ve devlet birliğinin esas alındığı Türk devlet geleneğinde Ahilik Teşkilatı'nın, bu anlayışı oldukça güçlendirici bir kurum olduğu görülmektedir. Çünkü Ahilik Teşkilatı halkın eğitimi, istihdamı, güvenliği gibi birçok ihtiyacı karşılayan ve en temel gayesi mükemmel topluluklar yetiştirmek olan bir teşkilattir.

Anahtar Kelimeler:

Ahilik Teşkilatı,
Devlet,
Yönetim,
Fütüvvet Teşkilatı,
Ticaret,

ABSTRACT

The subject of the study is the place and importance of the Ahi Organization, which has a very important place in Turkish history and left permanent traces in history by continuing its existence for many years, in the Turkish state tradition. The aim of the study, to make an analogy, is the origin, development, effects of this organization, which is always ready to complete wherever there is a need or a deficiency, just like a joker, and has left a legacy of many practices and cultures to our history, and what kind of a role it has in the Turkish state tradition, which is based on a tradition of hundreds of years. To examine its position. The research method used for analysis was a literature review. As a result of the examinations, it is seen that the Ahi Organization, which has existed for centuries, has had a very important role in the Turkish state tradition and in the whole of Turkish history and has had significant effects. One of the most important institutions in the strengthening and continuity of the Turkish state tradition, which started to be formed with the establishment of the first Turkish states, was the Ahi Organization. Elements such as the social structure and culture, belief, and the goal of independence that built the Turkish state tradition have also been the most fundamental elements of the Ahi Organization and the organization has also served to strengthen the state tradition by developing practices within this framework. In the Turkish state tradition, which is based on the unity of the people and the state, it is seen that the Ahi Organization is an institution that strengthens this understanding. Because the Ahi Organization is an organization that meets many needs of the people such as education, employment and security, and its main aim is to raise perfect communities.

Keywords:

Ahilik Organization,
State,
Administration,
Fütüvvet Organization,
Trade Commerce,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): BALCI, Deniz (2023), "Türk Devlet Geleneğinde Ahilik Teşkilatı'nın Yeri ve Önemi", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, S.6(3), ss.954-965, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1298394>

1. GİRİŞ

Türk devlet geleneği tarihsel olarak ilk Türk devletlerinin kurulmasından günümüze kadar olan uzunca bir süreci kapsamaktadır. Böyle bir geleneğin oluşması ve yüzyıllardır süre gelmesinde muhakkak ki birçok sebep ve unsur bulunmaktadır. Türkler hangi dönemde hangi mekânda hangi koşullar altında olursa olsun tüm bu farklılıklara ve değişkenlere rağmen her zaman öncelikleri bağımsızlık olmuş ve bağımsızlığı düstur edinerek diğer eylemlerini gerçekleştirmişlerdir. Türk devlet geleneğinin oluşmasında ve devam etmesinde bağımsızlık ilkesi yanında bozkır kültürü, sosyal yapı, töre ve kurallar ile adalet ve hukuk anlayışı gibi ilke ve unsurlar da etkili olmuştur. Bu devlet geleneği içinde doğan ve geleneğin sürdürülmesinde oldukça önemli bir rol üstlenen kurumlardan biri ise Ahilik Teşkilatı'dır.

Yerli ve milli bir kurum olan, kökeni 13.yüzyıla dayanan, kurulduktan sonra da yüzyıllarca varlığını sürdüren ve Türk tarihinde önemli etkiler yaratan Ahilik Teşkilatı, Anadolu topraklarında Ahi Evran'ın önderliğinde gelişerek yayılmıştır. Ahilik Teşkilatı, önceleri Orta Asya'dan Moğol baskısından dolayı göç ederek gelen esnaf ve sanatkârların işbirliği ve dayanışma içinde kimseye muhtaç olmadan meslek ve sanatlarını icra etmeleri için kurulan bir esnaf örgütlenmesiydi. Bugün hala tartıştığımız ve incelediğimiz bir değerler bütünü, bir kültür haline gelen Ahilik Teşkilatı, bir esnaf örgütlenmesinden çok daha farklı bir hal almıştır. Kâmil insan yetiştirerek güçlü toplumlar oluşturmak temel hedefiyle çıkılan bu yolda, bu amaç için İslam dini ile Türk örf, adet ve geleneklerini bir potada eriterek, bu kapsamda ilkeler, uygulamalar, faaliyetler oluşturan Ahilik Teşkilatı, başta toplum, kültür, siyaset, ekonomi ve eğitim alanları olmak üzere yaşamın neredeyse her alanında bütüncül bir yaklaşım içinde önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Türk devlet geleneği içinde ortaya çıkan ve sahip olduğu fonksiyonlar, ilkeler ve uygulamalar ile bu geleneği güçlendirerek devamlılığına büyük katkılar sunan Ahilik Teşkilatı, Türk devletlerinin ilk günden beri takip ettiği “sosyal refah devleti anlayışından yola çıkarak geliştirdikleri milli ve medeni müesseselerden biridir” (Kaleli ve Topuz, 2010:1).

Çalışmanın konusu Türk tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan ve uzun yıllar varlığını sürdürerek tarihte kalıcı izler bırakan Ahilik Teşkilatı'nın Türk devlet geleneği içindeki yeri ve önemidir. Çalışma, Ahilik teşkilatlanması ve kültürünün tanıtılarak Türk devlet geleneği ile olan etkileşimini ana hatlarıyla ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle Ahilik Teşkilatı'nın kuruluşu, kökenleri ve tarihsel süreçteki gelişimi ele alınacaktır. Sonrasında ise Ahilik Teşkilatı'nın tarihsel gelişim süreci boyunca Türk devlet geleneği ve Ahilik Teşkilatı arasındaki karşılıklı etkileşim değerlendirilecektir.

2. AHİLİK TEŞKİLATI

2.1. Ahilik'in Kavramsal Yapısı

Ahilik Teşkilatı'nın yapısı, kökeni gibi konulara değinmeden önce Ahilik Teşkilatı kavramının temelini oluşturan Ahi kavramının etimolojik kökenini incelemek konuyu tam anlamıyla özümsemek için oldukça yararlı olacaktır. Ahi sözcüğü, Arapça kardeşim anlamına gelmektedir. Türkçe Ahi kelimesinin anlamı ile ilgili olarak en temel kaynak ise Divan-ı Lüğati't-Türk'tür. Divan-ı Lüğati't-Türk kaynağına göre Ahi kelimesi cömert ve eli açık anlamına gelen akı kelimesinden geldiği bilinmektedir (Kaya, 2013:42).

Toplum, kültür, siyaset, ekonomi ve eğitim alanlarında fonksiyonlara sahip ve bu alanlar başta olmak üzere birçok alanda önemli uygulamaları olan, Fütüvvet Teşkilatı'ndan temelini alan Ahilik Teşkilatı (Ayış, 2021:225), Ahi kelimesi, toplum düzeninde benzer anlamların ve anlayışların gelişmesini sağlamıştır. Ahilik Teşkilatı kardeşlik, dostluk, sevgi, saygı, cömertlik, yiğitlik kahramanlık, bağımsız ve özgür yaşam, üretmek, dürüst çalışmak gibi ilke ve değerlerle hem toplumu hem de devlet yapısını düzenli, sistematik ve dinamik bir yapıya kavuşturmuştur (Kaya, 2013:42).

Ahilik kelimesinin terim anlamı ise Anadolu ve Balkanlar'da 13. yüzyılda Türkler tarafından kurulan yardımlaşma ve dayanışmanın esas alındığı esnaf, sanatkâr ve üreticiden oluşan birlikleri ve bu birliklerin uyguladığı dinî, ahlâkî, siyasi, ticarî ve ekonomik ilkeler, kurallar ile prensipler bütünüdür (Akçakaya, 2018:412). Ahilik kavramının hem kelime anlamı hem de terim anlamından görüleceği üzere yalnızca Türk toplumuna özgü bir örgütlenme olan Ahilik Teşkilatı, varlığını sürdürdüğü her dönemde sadece esnaf örgütlenmesi olmamış, bunun yanında İslam inancı ile Türk geleneklerini birleştirip kaynaştırarak toplum, yönetim, askeri, kültür, siyaset, ekonomi ve eğitim alanları gibi alanlar başta olmak üzere yaşamın neredeyse her alanında mükemmel bireyler yetiştirerek mükemmel toplumlar elde etmeyi amaç edinmiştir (Balcı, 2021:71). Buradan hareketle Ahilik Teşkilatı'nın yüzlerce yıl önce Anadolu'da gelişen ve yaygınlaşan,

ticaretten sanata, askeriyeden eğitime her alanda dayanışma ve yardımlaşmayı esas alarak hareket eden milli ve sosyo-ekonomik bir kurum olduğunu ileri sürmek mümkündür (Arslan, 2015:249).

2.2. Ahilik Teşkilatının Tarihi Kökeni

Anadolu'da 13. ve 14. yüzyılda ortaya çıkan Ahilik Teşkilatı'nın temelini Fütüvvet Teşkilatı'ndan aldığına dair yaygın ve kabul gören bir anlayış bulunmaktadır. Ahilik Teşkilatı ile Fütüvvet Teşkilatı arasındaki büyük benzerlikler Ahilik Teşkilatı'nın Fütüvvet Teşkilatı'ndan temelini aldığı ve hatta onun bir devamı olduğu görüşünü oldukça güçlendirmiştir (Balcı, 2019:365). Arapça kökenli bir sözcük olan feta, genç, yiğit, delikanlı anlamına gelmektedir. Ahi kavramının sahip olduğu kardeşlik, cömertlik gibi anlamları birer değer olarak Ahilik Teşkilatı'nın temelini oluşturduğu gibi benzer anlamları ifade eden feta kavramının anlamı da Fütüvvet Teşkilatına temel anlamını vermiştir. Fütüvvet, "*İslamiyet'in tesirinde aşiret hayatından yerleşik hayata doğru evrilen Arap toplumunda göçebe aşiret dönemlerine ait Arap kültürünün asil insan idealinin karakterleri olan konukseverlik, cömertlik ve yiğitlik gibi değerlerin yeni yapıdaki yansımaları olarak müteâla edilebilecek olan toplum ideolojisinin adıdır*" (Aksoy, 2018:22).

Kuruluşu, yapısı, ilkeleri, unsurları Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin sünnetleri esâs alınarak düzenlenen Fütüvvet Teşkilatı'nın bu esasların pratikte nasıl uygulandığı başta olmak üzere Teşkilatla ilgili neredeyse her şeyin yer aldığı ve bu bilgilerin günümüze kadar en iyi ve en doğru şekilde aktarılmasını sağlayan kaynak Fütüvvetnamelerdir (Yüksel, 2017:271). Fütüvvetten söz eden eserler anlamına gelen Fütüvvetnameler hem Fütüvvet Teşkilatı hem de Ahilik Teşkilatı'nın bir ana tüzüğü olarak kabul edilmiştir (Akçakaya, 2018:438).

Temelini ve ilkelerinin büyük bir çoğunluğunu Fütüvvet Teşkilatı'ndan aldığı belirtilen Ahi Teşkilatı büyük benzerlikler taşısa da Fütüvvet Teşkilatı'nın birebir kopyası değildir. Fütüvvet Teşkilatı, İran toprakları başta olmak üzere Anadolu dışında örgütlenmeye başlarken, Ahilik Teşkilatı milli bir örgütlenmedir. Bir başka farklılık ise Ahilik Teşkilatı ilkelerinin Fütüvvet Teşkilatı'na göre daha toplumsal anlamlar içerip, topluma yönelik olmasıdır. Fütüvvet Teşkilatı ilkeleri ise daha çok bireysellik içermektedir. Ahilik Teşkilatı'nın unsurlarından bazıları olan "*çekememezlik ve dedikodudan kaçınmak, cömertlik, şefkatli ve merhametli olmak, herkese iyilik yapmak ve iyiliklerini dilemek gibi birçok prensip, gerçekte Ahiliğin bireysel olmaktan çok, toplumsal hayatı Kur'an'ın övdüğü ahlâkî bir temelde düzene koymayı amaçladığını göstermektedir*" (Yüksel, 2017:272).

Ahilik teşkilatı bir kuşa benzetilirse, eğer kanadının birinin temelini İslam dininden ve Kur'an-ı Kerimden alan Fütüvvet Teşkilatı, diğer kanadını ise Türk örf, adet ve gelenekleri oluşturmaktadır. Tıpkı bir kuşun kanatların biri olmadan uçamaması gibi, Ahilik Teşkilatı bu iki temel bileşenden biri olmadan düşünülmemektedir. Çünkü bu iki özellik İslam inancı ve Türk gelenekleri Ahilik Teşkilatı için birbirinden ayrılmayan ve birlikte var olan olgulardır (Balcı, 2021:68).

Kaynağını Fütüvvet Teşkilatından alarak Anadolu'da Türk örf ve adetleri ile kuşanan Ahilik Teşkilatı bugünkü anlamıyla 13.yüzyılda hayata geçmeye başlamıştır. Sosyal, siyasi, iktisadi ve daha birçok sebeple kurulan Ahilik Teşkilatı'nın ortaya çıkmasındaki en temel sebebinin Türklerin Orta Asya'dan Moğol baskıları nedeniyle göç etmek zorunda kalmaları olduğu söylenebilir. Bu zorunlu göç dalgası Anadolu'ya doğru yola çıkarak Anadolu topraklarını yurt edinmeye başlayanlar arasında ilk sıralarda esnaf ve sanatkârlar yer almaktaydı. Her ne kadar Moğol baskısı yüzünden Orta Asya'dan göç etseler de Moğol tehlikesi hem Bizanslılara hem de Anadolu'ya kadar uzanmaktaydı. Bu tehlike karşısında korunmak için bir araya gelerek örgütlenme ihtiyacı doğması sonucunda Ahilik Teşkilatı ortaya çıkmıştır. Devamında gelen göçlerle teşkilata halkın ileri gelenleri, dini düşünürler, diğer esnaf ve sanatkârlar, düşünürler katılmış ve kendi alanlarında önemli katkılarda bulunmuştur. Teşkilatı meydana getiren bu kişiler daha sonra namerde muhtaç olmamak ve kendi alın teri ile helal para kazanarak sanatını, el becerisini icra etmek için atölyelerini ve tezgâhlarını kurmuşlardır. Bunun yanında bazen bir eğitim yuvası bazen bir misafir evi bazen de toplantı merkezleri olan Ahi zaviyeleri kurulmuştur. Yardımlaşma ve dayanışmanın en temel ilke olarak kabul edildiği bu zaviyelerin çatısı altında teşkilata katılanlara her mesleğin erbabı tarafından o meslekle ilgili ayrıntıları, özellikleri, püf noktaları, iş ahlakı verilmiş, sonrasında da bu bilgiler uygulamalı olarak işbaşında hayata geçirilmiştir. Ahilik Teşkilatı çatısı altında yalnız meslek, ticaret, sanat gibi alanlarda değil aynı zamanda İslami bilimler, Hadis, müzik, resim gibi günlük hayatı düzenleyici alanlarda da dersler verilmiştir (Yüksel, 2021:169).

Kökeni, fütüvvet teşkilatı ile olan ilişkisi, kuruluş aşaması bu şekilde olan Ahilik Teşkilatı kronolojik olarak 13.yüzyılda ortaya çıkmış 20.yüzyılda ise güç kaybetmeye başlamıştır. Coğrafi olarak ise Anadolu topraklarında ilk kez kurulmaya başlayan ve kent, kasaba ve en ücra köylere kadar bile yaygınlaşan Ahilik Teşkilatı, dönemsel

olarak hem Selçuklular Dönemi hem de Osmanlı Devleti Dönemi'nde varlığını sürdürmüştür (Ayış, 2019:100). Ahilik Teşkilatı'nın böylesine uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmesinde ve kurumsallaşmasında etkili olan en önemli şahsiyet ise Ahi Evran olmuştur.

2.3. Ahi Evran (1171 - 1261)

Esas ismi Şeyh Nasirüddün Ebü'l- Hakayık Mahmud b. Ahmed ya da Mahmud bin Ahmed el- Hoyi (*Hoylu Ahmet'in oğlu Mahmut*) olan, bilinen adıyla Ahi Evran, 1171 senesinde İran'ın Batı Azerbaycan tarafında Hoy kasabasında doğmuş, 1261 senesinde vefat etmiştir. Kabri vefat ettiği Kırşehir'de Ahi Evran mahallesinde Ahi Evran Camii'nde bulunmaktadır. İlk tasavvuf eğitimini Horasan ve Maverâünnehir'de Ahmet Yesevi'nin öğrencilerinden almıştır. Yaşam boyu tanıdığı insanlar, hocaları Ahi Evran'a bilgi ve deneyim konusunda önemli katkılarda bulunmuştur. Bu kişilerden biri Kirmani'dir. Ahi Evran, Türk asıllı bir gezgin olan Menakıb- 1 Evhadüddini Kirmani ile bir Hac seyahatinde tanışmıştır. Bağdat'ta bulunduğu dönemde yine Kirmani başta olmak üzere ayrıca Fütüvvet Teşkilatının sözü dinlenen, saygın ve itibar sahibi üyeleriyle de tanışmış ve onlardan istifade etmiştir. Ahi Evran, 1206 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyasettin Keyhüsrev döneminde Evhadüddin Kirmânî, Muhyiddin İbnü'l Arabî, Ebu Cafer Muhammed el-Berzaî ile birlikte Anadolu'ya gelmiş ve öncelikli olarak Kayseri'ye yerleşmiştir. Burada bir deri atölyesi açarak debbağlık yapmış ve "*Debbağların Pîri*" olarak tanınmıştır (Kökeni ve Büken, 2017:55).

Bu dönem Anadolu Moğol istilası altında iken Ahi Evran müritleri ile Kayseri'yi savunmuş ardından önce Denizli'ye sonrada şahsiyeti ile özdeşleştiği şehir olan Kırşehir'e gelmiştir (Okumuş vd., 2018:9). Türk toplumuna ve dünyaya Ahilik Teşkilatı gibi bir sistemi bir anlayışı bir değerler toplamını kazandıran Ahi Evran, toplamda 32 esnaf ve sanatkâr kuruluşunun liderliğini de yapmıştır. Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı da Ahilik Teşkilatı'na katkıda bulunmuş, "*Bacıyan-ı Rum*" adıyla anılan bir teşkilatlandırma ile kadın gücünü ekonomik hayata dâhil etmiş, kadınlar arası dayanışma ve işbirliğini tesis etmiştir (Esmer ve Alan, 2018:9).

Ahi Evran'ın Ahilik Teşkilatı kurarak böylelikle toplumun ihtiyaçlarının giderilmesi ve bu faaliyetlerin meslek grupları oluşturup onlar eliyle yapılması ile ilgili düşüncelerini yani kısacası Ahilik Teşkilatı'nın da amaçları ve ilkeleri ile ilgili olarak düşünceleri, Letaif-i Hikmet kitabından alıntılanıldığı şekliyle Bayram (1991:137) şu şekilde aktarmıştır;

"Allah insanı medenî tabiatlı yaratmıştır. Bunun mânası şudur. Allah insanları yemek, içmek, giymek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden demircilik ve marangozluk gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi, demircilik ve marangozluk da bir takım alet ve edevatla yapılabileceği için bu alet ve edevatı tedarik için de çok sayıda insan ihtiyaç vardır. Böylece insanın ihtiyaç duyacağı bütün sanat kollarının yaşatılması gerekir... Toplum, çeşitli sanat kollarını yürüten insanlara muhtaç olduğuna göre, bu sanatların her birini yürüten çok sayıda insanların belli bir yere toplanmaları ve her biri kendi sanatıyla meşgul olmaları gerekir ki, toplumun bütün ihtiyaçları görülmüş olsun"

2.4. Ahilik Teşkilatı'nın Yapısı ve İlkeleri

Ahilik Teşkilatı ortaya çıktığı günden başlayarak geliştiği ve varlığını sürdürdüğü her dönemde o dönemlerin sahip olduğu mevcut şartlara, ihtiyaca ve isteklere göre toplum, kültür, siyaset, ekonomi ve eğitim alanları ve daha birçok alanda yeni sistemler meydana getiren oldukça kapsamlı bir teşkilattır. Her şeyden önce ahilik teşkilatının amacının ne ya da neler olduğunu incelemek, Teşkilatın yaptığı uygulamaları anlamlı kılmak için oldukça önemli olacaktır. Ahilik Teşkilatı'nın en büyük en temel ve önemli amacı kâmil insan yetiştirmek, "*Hakk'a hizmet halka hizmet*" anlayışıyla hem dünyevî hem uhrevî bir yapı oluşturmaktır. "*Hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışan*" ve dünyayı bir imtihan yeri olarak gören bir yaşam felsefesine sahiptir. Ahilik Teşkilatı'nın sahip olduğu bu amaç ve felsefe onu diğer bütün sistem ve teşkilatlardan farklı kılan en önemli sebeptir (Balci, 2019:368).

Bu amaç öncelikli olarak Ahilik Teşkilatı'nın yapısının baştan sona çok iyi tasarlanmasına ve her alana hitap eden her sorunu çözen bir teşkilat yapısının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ahilik Teşkilatı üyelerden oluşan bir teşkilattır. Bu yüzden her şeyden önce Ahilik Teşkilatı'na girmek için bir üyelik gerekmektedir. Günümüzde tıpkı meslek odalarında olduğu gibi ancak üyelik gerçekleştirildiğinde teşkilata girip oranın bir parçası olunmaktadır. Fakat bu üyelik basit bir şekilde sadece kâğıt üzerinde yazılı ya da sözlü bir şekilde olmayıp belli

şekillere ve törenlere bağlı kalınarak yapılmıştır. Asil aza uzun ve detaylı incelemeler sonucunda üye olmaya hak kazanan kişi ahiliğe giriş şerbeti içip (Şûrb), şed veya peştamal kuşanıp daha sonra da şalvar giyerek teşkilata girmiş Ahilik Teşkilatı'nın bir üyesi olurdu (Karaman, 2004:98).

Ahilik Teşkilatı'na girmek isteyen kişilerin Teşkilata öncelikle başvuruda bulunması gerekmektedir. Yapılan bu başvuru üzerine kişinin terbiyesi üzerinde incelemeler yapıp sonrasında yapılan incelemeler olumlu yönde olursa durum zaviyede görüşülmüş, uygun görülürse de bir tören eşliğinde kişi üyeliğe kabul edilmiştir. Ahilik Teşkilatı'na giren Ahilik Teşkilatı üyesi olan bir kişi için meslek hayatının ilk kademesi yamaklıktır. Yamaklar iş yerlerinde atölyelerde, imalathanelerde sahip olduğu meslek ile ilgili eğitim görürken aynı zamanda iş dışında da zaviyelerde dini, ahlaki ve toplumsal bilgileri alarak eğitimlerini bir bütünlük bir ahenk içinde yeknesak olarak almışlardır. Ahilik Teşkilatı'na yeni üye olarak yamaklık aşamasında olan üye kişiye öncelikle teşkilatın adab ve erkânı öğretilmiştir. İki yıl boyunca herhangi bir ücret almadan yamaklık yapan kişi, özel bir tören düzenlenerek çıraklık aşamasına yükseltilmiştir. Çıraklık aşamasında ise yamaklık aşamasında olduğu gibi belirli bir süre bulunmamaktadır. Her meslekte farklı süreler belirlenmiş olmakla beraber çoğunlukla 1001 gün süre olarak belirlenmiştir. Fakat kuyumculuk gibi hüner ve beceri gerektiren bazı mesleklerde süre 20 yıla kadar uzayabilmekteydi. Çırak ve ustası arasında karşılıklı bir ilişki bulunup, çırak ustasına itaat edip ona uyum sağlarken, ustası çırağa mesleğinin tüm inceliklerini ve iş hayatı için gerekli olabilecek tüm bilgileri öğretmekteydi. Bir sonraki aşama kalfalık aşamasıdır. Bu aşama tüm meslekler için sabit 3 sene olarak belirlenmiştir. Yamaklık ve çıraklık aşamalarında üyelerin daha çok mesleklerinde olgunlaşmaları, mesleğe ısınmaları yönünde çalışmalar yapılırken kalfalar ise mesleki eğitim ve uygulamalar yanında kılıç kuşanma, at binme, atıcılık gibi spor ve askeri eğitimler de almışlardır. Son olarak tüm bu eğitimleri başarı ile tamamlayıp bütün aşamaların sonuna gelen kalfa, son aşama olan ustalık aşamasına yükselmek için bir sınav niteliği taşıyan bir törene tabii tutulmaktaydı. Bu törende kalfanın kendi mesleğindeki el sanatını bizzat kendisi bir eser şekline getirerek bu eseri Ahi vekilinin başkanı olduğu ustalar meclisine sunması gerekmektedir. Eser, zaviyede toplanmış olan bu meclis tarafından beğenilip onaylandığında kalfalık aşamasında olan kişi ustalık aşamasına geçip artık o işin bir ustası haline gelmektedir. Genellikle ilkbahar aylarında yapılan bu tören geleneğinde görülmektedir ki kalfa, usta olurken hem ustasının hem de ustalar meclisinin rızası ve onayını almaktaydı.

Üyelik şartları böylesine sıkı kurallara bağlı olan Ahilik Teşkilatı'nın teşkilat yapısı incelendiğinde de oldukça sistematik ve düzenli bir yönetim anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Ahilik Teşkilatı içinde ahi birliklerinin başında bir başkan ve beş üye olmak üzere altı kişiden oluşan bir idare heyeti bulunmuştur. Ahi birliklerinin başında ise esnaf şeyhi bulunmaktaydı. Esnaf şeyhlerinin, ahiliğin idaresinde önemli görevleri bulunmuş ve geniş yetki ve sorumluluklarla donatılmışlardır. Ahi teşkilatlarında sayısı değişmekle beraber şu beş mertebe bulunmaktadır. "*Birincisi; teşkilata yeni giren yiğitler, ikincisi; Ahi bölükleri, üçüncüsü; Halife, dördüncüsü; Şeyh, beşincisi; Seyhü'l meşayih'tir.*" Ahilerin idare heyeti her sanat ve meslek kolunda kendi azaları arasından seçilmiş kişilerden meydana gelmiştir. Kendilerine kadı tarafından seçim sonrası resmi bir vesika olan icazet verilip, icraatları ve neticeleri büyük meclise bildirmişlerdir. Birlik idari heyeti her ay üç günde toplanması esastır. İdare heyeti, birliğin hazinesi mahiyetinde olan "*Orta Sandığı*"nı idare ederdi (Karaman, 2004:99). Ahi birliklerinde yönetim, organizasyon ve görev dağılımı şu şekilde yapılmıştır (Arslan, 2015:255);

- **Ahi Baba:** Kethüda, Ombudsman, Yönetim Kurulu Başkanı.
- **Yiğitbaşı:** Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı.
- **Ustabaşı ve İşçibaşı:** Kalite Güvence ve Üretim Sorumlusu.
- **Hakem Heyeti:** Ehl-i Sına'a veya ehl-i Hibre. Tüketici Haklarını Koruma.
- **Müşteri Şikâyet Masası ve Ahi Birliklerinin Yönetim Kurulu Üyeleri:** Yiğitbaşı'na bağlı çalışırlar.
- **Yolatası:** Ustalık yolunda yetişen kalfaların is dışı eğitiminden sorumlu kıdemli ustalardır.
- Usta, Kalfa, Çırak, Yamak.

Ahilik Teşkilatı'na üyeliğin basit ve kolay bir şekilde yapılması yerine üyelik sırasında yapılan kapsamlı araştırmalar ve sonrasında bu şekilde ritüellerle giriş yapılması, bu şekilde teşkilata girme ve üye olma aşamalarına oldukça önem verilmesi, Ahilik Teşkilatı'nın üyesi olacak kişilerin çok önemli bir görevi yüklediklerinin farkında ve bilincinde olmaları için oldukça önemli göstergeler olmuştur (Karaman, 2004:98).

Ahilik Teşkilatı'nın temelinde bulunan ve uygulamalarına, faaliyetlerine yön veren, İslam dini, Kur'an-ı Kerim ve Hadisler ile Türk örf, adet ve geleneklerinin harmanlandığı belli bazı ilkeler bulunmaktadır. Ahilik Teşkilatı'nın yalnızca bir meslek örgütlenmesi olmayıp yaşamın tüm alanlarına nüfuz eden oldukça kapsamlı bir örgütlenme olmasından dolayı sahip olduğu temel ilkelerde buna bağlı olarak ilişkisel açıdan

gruplandırılabilir. Kişinin diğer insanlarla olan ilişkisi, Allah ile olan ilişkisi, iş ve işi ile ilgili sorumluluk ilişkisi, ahlak ilişkisi bunlara örnek verilebilir. Temel başlıkları bunlar olan ilkeler ayrıntılı olarak şu şekildedir (Çoban, 2018:94-95);

- *İnsan - İnsan İlişkisi*
 - ✓ Kötü söz ve hakaretlerden kaçınmak,
 - ✓ Sır saklamak,
 - ✓ Riyakakâr ve yiyicilerden uzak durmak,
 - ✓ İkranda ve iyilikte bulununca başa kakmamak,
 - ✓ Gelmeyene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
 - ✓ Yaptığı iyilikten karşılık beklememek,
 - ✓ Maiyyetinde ve hizmetindekileri korumak ve gözetmek,
 - ✓ Örf, adet ve törelere uymak,
 - ✓ Başkalarının malına hıyanet etmemek,
 - ✓ Dedikodu etmemek,
 - ✓ Hizmette ayırım yapmamak,
 - ✓ Cömert, ikram, kerem ve lütuf sahibi olmak,
 - ✓ Hataları yüze vurmamak,
 - ✓ Dostluğa önem vermek,
 - ✓ Suçluya yumuşak davranmak,
 - ✓ Kötülük edenlere iyilikte bulunmak,
 - ✓ Küçüklere karşı sevgi, büyüklere karşı edepli ve saygılı olmak,
 - ✓ Komşularına iyilik etmek,
 - ✓ Fakirlerle dost olmak, zenginlere, zenginliği sebebiyle itibar etmemek,
- *Allah - İnsan İlişkisi*
 - ✓ Yapılan iyilik ve hayırda hakkın hoşnutluğundan başka bir şey gözetmemek,
 - ✓ Allah'a güvenmek,
 - ✓ Hakkı muhafaza etmek,
 - ✓ Yaratan sebebiyle yaratılanı hoş görmek,
 - ✓ Hakkı söylemek,
- *İş - Sorumluluk İlişkisi*
 - ✓ Bir sanat ve meslek sahibi olmak,
 - ✓ Ahiler birkaç iş veya sanatla değil, yeteneklerine uygun olan tek bir iş veya sanatla uğraşmalı,
 - ✓ Âlimlerle dost olup dostlara danışmak,
 - ✓ İlim sahibi olmak, ulemayı sevmek, onlara karşı küçük düşmemek, öğrendiği bilgileri yerinde ve zamanında kullanmak,
 - ✓ İşinde ve hayatında güvenilir olmak,
 - ✓ Başkalarının işlerini gönülden samimi olarak yapmak,
- *İnsan - Ahlak İlişkisi*
 - ✓ Tatlı dilli, güler yüzlü olmak,
 - ✓ Sabır ehli olmak,

- ✓ Öfkesine hâkim olmak,
- ✓ Makam ve mevki sahibi iken tevazu sahibi olmak,
- ✓ Ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak,
- ✓ Bela ve musibetlere sabır ve tahammüllü olmak,
- ✓ İyi huylu ve güzel ahlâklı olmak,
- ✓ Gözü tok ve kanaat sahibi olmak,
- ✓ Eli, kapısı ve sofrası açık olmak,
- ✓ İçi, dışı, özü, sözü bir olmak,
- ✓ Dünyaya ait şeylerle övünmemek, kibirlenmemek,
- ✓ Sözü bilmek ve sözünde durmak,
- ✓ Utanma duygusuna sahip olmak,
- ✓ İyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak,

Ahilerin kurmuş olduğu bu teşkilat günümüzdeki esnaf odaları, sendikalar, ticaret odaları, sanayi odaları, eğitim hizmetleri veren kuruluşlar ile Türk Standartları Enstitüsü gibi kurum ile kuruluşların temeli olarak görülmektedir (Öztürk, 2015:4). Ahilik Teşkilatı, "*çatışmacı olmayan dayanışmacı bir ruh yapısı ile zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, millet ile devlet, kısaca toplumun bütün fert ve kurumları arasında iyi münasebetler kurarak herkesin huzur içinde yaşaması*" (Bulut, 2009:37) amacı güden ve neredeyse tüm çalışan ve üretenlerin bir modeli olarak gösterilebilmektedir (Öztürk, 2015:4).

2.5. Ahilik Teşkilatı'nın Fonksiyonları

Ahilik Teşkilatı'nın bir kültür bir felsefe haline gelmesinde ve bugün hala bir tartışma ve inceleme konusu olmasında en önemli nedeni sosyal, dini, siyasi, idari, ekonomik alanlar başta olmak üzere yaşamın neredeyse her alanına nüfuz edecek kadar kapsamlı ve güçlü bir yapıda olmasıdır. Ahilik Teşkilatı'nı en iyi şekilde incelemek ve anlamak için sahip olduğu fonksiyonlara göz atmak oldukça faydalı olacaktır.

2.5.1. Ahilik Teşkilatı'nın Sosyal Fonksiyonları

Sosyal yaşamın düzenlenmesi ile ilgili olarak Ahilik Teşkilatı'nın üstlenmiş olduğu fonksiyonlardan en önemlisi toplum için barış, huzur ve güvenliğin tesis edilmesidir. Ahiler özellikle bu konu üzerinde oldukça titizlikle durmuş, şehirlerde neredeyse polis ve zabıta görevi görmüştür. Toplumun ahlakını bozan, düzenini ve güvenliğini tehdit eden durum ve kişiler her zaman ahilerin yakın gözleminde olmuştur (Akçakaya, 2018:446).

Günümüzde yaygın olarak kullanılan ve tartışılan iş etiği, iş ahlakı ve sosyal sorumluluk gibi kavramları Ahilik Teşkilatı sosyal hayatı düzenlemesi açısından iş ahlakı ve sosyal sorumluluk kavramlarını yüzyıllar önce kullanmıştır. Yamak ve usta arasındaki ilişkinin her alanı kurallarla ve ilkelerle belirlenmesi iş ahlakının oluşmasında en önemli etkidir. İş ahlakını oluşturan ilkeler doğrudan iş hayatındaki ilişkileri dolaylı olarak da toplumsal hayatı belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bu ilkelerden bazıları ise şu şekildedir: *Doğruluktan ayrılmamak, cömert olmak, misafirperver olmak, yalan söylememek, utanma duygusuna sahip olmak, eline, diline, beline sahip olmak, kanaatkâr olmak, iş bölümü, çalışma azmi ve alın terinin önemliliği, yardımlaşma, kalite ve standardizasyon ile piyasanın kontrolü ve tüketicinin korunmasıdır* (Durak ve Yücel, 2010:161).

Sosyal sorumluluk açısından ise Ahilik Teşkilatı'nın yaptığı uygulamalara en iyi örnek "*orta sandıkları*" verilebilir. Orta sandıkları aslında bir bakıma sosyal yardımlaşma ve dayanışma sandığı olarak kullanılmıştır. Orta sandığı, esnaftan toplanan aidat, mülk gelirleri, yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa ve son olarak ustalığa geçişte verilen harçlar, bağışlar ve yardımlardan oluşmuştur. Bu toplanan yardımlar işi iyi gitmeyen, kazancı az olan esnafa, işlerini büyütme isteyen esnafa, vefat edenin cenaze masrafına, evlenenlerin düğün masraflarına, kimsesiz, fakir ve ihtiyaç sahiplerine verilmiştir (Akçakaya, 2018:449).

2.5.2. Ahilik Teşkilatı'nın Ekonomik Fonksiyonları

Yüzyıllar önce bir mesleki örgütlenme olarak kurulup sonrasında tüm alanlara yayılan Ahilik Teşkilatı'nın ekonomik alanda da düzenleyici, geliştirici, yürütücü birçok fonksiyon üstlendiği görülmektedir. İşbölümü, üretim anlayışı, dayanışma, kalite anlayışı gibi ticari hayatın düzenlenmesinde oldukça önemli olan bu kavramlar Ahilik Teşkilatı'nın ekonomi alanında gösterdiği en önemli fonksiyonlardır (Öztürk, 2015:6).

Ahilik Teşkilatı, Ahilere her fırsatta çalışmanın ve üretmenin ne kadar önemli olduğundan bahsetmiş ve onları her zaman çalışmaya ve üretmeye teşvik etmiştir. Parayı bir amaç değil araç haline getiren Ahilik Teşkilatı için üretilen ürünün kalitesi dikkat edilen en önemli unsurdur. Ürünlerin kalitesiz ve kusurlu olması kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrıca Ahilik Teşkilatı ürünleri ihtiyaçlara bağlı olarak üretilmesi şeklinde düzenlemiş böylelikle ihtiyaç fazlası üretimin önüne geçilerek ürünlerin, kaynakların ve iş gücü emeğinin israf edilmesi engellenmiştir (Akçakaya, 2018:442).

Ahilik Teşkilatı'nın ekonomik hayata yaptığı katkılardan, üstlendiği fonksiyonlardan biri de ticaret yaparken bireysel ve toplumsal kaygılarla hareket etmekle kalmayıp dışa bağımlı olmadan kendi kendine yeten bağımsız bir ekonomik yapıya sahip olmak amacıyla yerli üretimi destekleyen uygulamalar yaparak olmuştur (Akçakaya, 2018:444). Ahilik Teşkilatı'nın ekonomik alanda göstermiş olduğu bir başka fonksiyonu da her meslek ve zanaat dalından esnafın mal üreticisi olarak sayısını ve üretimini o şehrin nüfusuna göre düzenlemesidir. Böyle bir düzenleme ile var olan ihtiyaçtan ne eksik ne fazlası olacak şekilde üretim yapılmasını sağlamıştır. Böylelikle üreticinin ve tüketicinin maddî ve manevî açıdan zor duruma düşmesi engellenmiştir. Bu düzenleme ile görülmektedir ki Ahilik Teşkilatı hem üreticiyi hem tüketiciyi birlikte koruyan bir ekonomik yapı ve anlayış oluşturmuştur. Parayı bir amaç değil araç olarak kabul eden Ahilik Teşkilatı, kazanılan paranın belli ölçülerde saklanması gerektiği belirtilmiş, böylelikle hem Ahilere kanaat etmeyi, haddini aşmamayı benimsetmiş hem de sermaye birikimini denetim altına almış böylelikle de karaborsacılık ve vurgunculuğu engellemiştir (Balcı, 2021:77).

2.5.3. Ahilik Teşkilatı'nın Dini ve Ahlaki Fonksiyonlar

Ahilik Teşkilatı'nın varlık gösterdiği her alanda belirlemiş olduğu ilkeler Kur'an ayetleri ile Hz. Peygamber'in hadislerini referans alınarak belirlenmiştir. Ahilik Teşkilatı, İslam dinin en temel iki kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve Hadisler ışığında toplumun hareket etmesi, tutum ve davranışlarını bunlara göre düzenlemesi gerektiği ve yaşamın her alanında bu hassasiyeti taşımaları gerektiğini aktarmıştır (Ayiş, 2019:95).

Ahilik Teşkilatı'nın en temel amaçlarından biri olan kâmil insan yaratmak, teşkilata hâkim olan ilkelerden örneğin yardımseverlik, cömertlik, misafirperverlik; ahilerin sahip olduğu özelliklerden örneğin helal kazanç sağlamak, ahlaklı olmak, ilim sahibi olmak ve diğer tüm ilke ve uygulamaların kaynağı öncelikle Kuran-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in hadisleridir. Ahilik Teşkilatı'na hâkim olan tüm ilkeler, amaçlar, değerler ve hatta üstlendiği tüm fonksiyonlarının temelinde iki önemli argüman Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir. Temelini bu değerlerden alan Ahilik Teşkilatı'nın dinî fonksiyonu neredeyse hayatın her alanında uygulanan her ilke ve değerde belirgin şekilde hissedilmekte ve görülmektedir. Örneğin Kur'an-ı Kerim insanlar arasında ırk, dil, din gibi hiçbir farklılık gözetilmemesi gerektiğini emretmiş, Ahilik Teşkilatı da bu buyruğa uygun olarak ayrımcılığı reddetmiş, eşitlik ve adalet ilkelerini destur edinmiş ve uygulamıştır. İslam dininin en önemli ibadetlerinden zekât, sadaka, hac ve kurban gibi ibadetler sayesinde sosyal yapıdaki farklılıklar en az seviyeye inmekte, toplumsal dengenin, huzurun ve barışın oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kıyak, 2017:2501).

3. TÜRK DEVLET GELENEĞİ VE AHİLİK TEŞKİLATI

Dünyanın en kadim ve en köklü milletlerinden biri olan Türkler, sahip olduğu büyük tarihi ve kültürel birikim ve özellikleri ile diğer birçok milletten ayrılmaktadır. Özellikle devlet kavramına her dönem çok büyük bir önem veren Türkler neredeyse hiçbir zaman devletsiz kalmamıştır. Türkler için böylesine önemli bir kurum olan devlet kavramı zamanla bir anlayış ve gelenek haline de gelmiştir. Türk devlet geleneğinin oluşmasını sağlayan nedenler ve olgular ise toplumun yaşam tarzı, ekonomik faaliyetleri, iklim, coğrafya, nüfus gibi faktörlerdir. Türk devlet geleneği her dönem farklı evrelerden geçerek yaşadığı değişimler ve devam eden özellikleri ile bugün hala sahip olduğumuz bir gelenek olmuştur. Bu geleneğin oluşmasında en temel faktörlerden biri olan, *“ekonomide sistemli bir besicilik, inançta tek tanrı inancı, hukukta evrensellik, ailede adalet, mazide tarihilik, ahlakta alplık ve benzeri özelliklere sahip”* bozkır kültürüdür. Bozkır kültürünün yanında Türk milletinin sahip olduğu sosyal yapısı, töre ve yasaları Türk devlet geleneğini oluşturan diğer özelliklerdir (Güney, 2022:26).

Tüm dünyaya mal olmuş ve hala süregelen bu Türk devlet geleneği içinde Ahilik Teşkilatı'nın rolü, yeri, önemi ve katkılarının neler olduğu ise çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu yüzden öncelikle Ahilik Teşkilatı'nın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan tarihsel olayların ve koşulların ne olduğunu, ortaya çıktığı dönemde Türk devlet anlayışı ve yapısının nasıl olduğunu incelemek oldukça önem arz etmektedir.

Ahilik Teşkilatı, Arap İslam coğrafyasında ortaya çıkan Fütüvvet Teşkilatının Anadolu topraklarında Türk örf ve adetleriyle birleşerek kurumsallaşmasıdır. Fütüvvet Teşkilatı İslam dinin yayıldığı dönemlere paralel olarak Emeviler döneminde ortaya çıkarken, Ahilik Teşkilatı Anadolu Selçuklu devleti döneminde I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad'ın Fütüvvet Teşkilatına girmeleri ile Anadolu'da kuruluşunu tamamlamıştır. Ahilik Teşkilatı'nın Anadolu'da bu şekilde kurulmasına neden olan sebeplerin başında Orta Asya'da Moğol istilasından kaçarak Anadolu topraklarına gelen tüccar ve sanatkârları, yerli tüccar ve sanatkârların karşısında mesleklerinde tutunabilmeleri için örgütlü bir hale gelme ihtiyacının doğmasıdır. Anadolu'da mevcut tüccar ve sanatkârlar ile rekabet etme ve onlar karşısında tutunabilme ihtiyacı ile doğan Ahilik Teşkilatı sahip olduğu dayanışmacı ve işbirlikçi ruhu ile tüm Anadolu'da kısa zamanda yayılarak sadece bir meslek örgütlenmesi olmaktan çıkarıp çok yönlü bir teşkilat haline gelmiştir. Sadece mesleki ve ticaret anlamında bir arada olma ihtiyacı değil aynı zamanda bu dönemde Anadolu'da mevcut siyasi durumda Ahilik Teşkilatı'nın orta çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönem birbirleriyle sürekli çatışan grupların varlığı toplumda ciddi bir rahatsızlık ve güvensizlik oluşturmuştur. Bu grupları uzlaştırmak, uzlaştırmak de aşiret gelenekleri ile değil yerleşik yaşam tarzı değerlerini kullanmak Ahilik Teşkilatı'nın varlığı için oldukça önemli nedenler olmuştur. Bu gereklilikler ile toplumun huzurunun sağlanması ihtiyacı Ahilik Teşkilatı'nın Anadolu'da kurulmasını sağlayan diğer nedenlerden bir olmuştur (Ayış, 2021:232).

Anadolu'da Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde, dönemin sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel şartları içinde ve bu şartların etkisi ile Türk örf ve adetleri ile İslam Dinin buyruklarının birleşimi ile büyük bir hızla gelişim gösteren Ahilik Teşkilatı Anadolu'nun en ücra köylerine dahi giderek yaygınlaşarak bir meslek örgütlenmesinin ötesinde çok yönlü bir teşkilat haline gelmiştir. Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda meydana gelen Teşkilat varlığı boyunca çeşitli alanlarda ihtiyaçları gidermek, eksikleri tamamlamak ve toplumsal refahı sağlamak amaçlarını edinmiştir (Aksoy, 2018:23).

Anadolu Selçuklu döneminde kurulan Ahilik Teşkilatı bu dönem Selçuklu Sultanları ile oldukça iyi ilişkiler içinde olmuş, karşılıklı bir sevgi bağı oluşmuştur. Bununla birlikte Anadolu Selçuklu devleti gücünü kaybedip yıkıldıktan sonra Osmanlı Devleti kurulurken de Ahilik Teşkilatı oldukça önemli rol oynamıştır. Özellikle Türk devlet geleneğinin önemli bir unsuru olan "*Türkler devletsiz kalamaz*" anlayışıyla Anadolu Selçuklu devleti yıkılırken tüm unsurlarıyla egemen bir devlet yapısından söz etmenin güç olduğu kısa bir dönem yaşanmış olmakla birlikte bir yandan da yeni bir devletin kuruluş aşamasına geçilmiştir. Çünkü Türk devlet geleneğine göre Türkler devletsiz, başsız kalamazlar, devletli bir millet olmak Türklerin mayasında bulunmaktadır. Türk devlet geleneğine göre Türk devletinin en temel amacı nizam-ı âlemdir. Bu devlet yapısı güçlü olmayı adil ve eşit davranmayı gerektirmektedir. Devlet olmayınca, gerekli özgürlükleri sağlamayınca insanlar dinini de yaşayamayacak ve ibadetlerini yapamayacaktır. Türk devlet geleneğinde İslam dininin özgürce yaşanması için de devlet vazgeçilemez ve gerekli en temel kurumdur. Tüm bu nedenlerle devlet Türklerin her zaman en kadim kurumu olmuş ve Ahilik Teşkilatı da bu bilinç ile Türkleri devletsiz bırakmamak için yeni bir devlet olarak Osmanlı Devleti'nin kurulması ve gelişmesinde oldukça belirleyici roller üstlenmiştir (Çetin, 2021:318).

Beylikler döneminden başlayarak Osmanlı Devleti Dönemi'nde özellikle Konya, Kayseri, Sivas gibi kentlerde Ahilik Teşkilatı tarafından çeşitli sanat dallarında uzmanlaşan açık ve kapalı çarşılar yapılmıştır. Sahip olduğu düzenli iç örgütlenme ile Ahilik Teşkilatı, daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz fonksiyonları yerine getirerek toplumun tümünde etkileyici ve yönlendirici bir rol üstlenmiştir. Fakat üstlendiği bu fonksiyonları yerine getirirken o dönem Batı'da çalışma hayatında yer alan örgütlenmelerdeki işveren ve patron ilişkisinden farklı olarak Ahi birliklerinde, ustalar ile çırak, yamak ve kalfa arasında bir işbirliği inşa edilmiş ve hem çalışanların hem tüketicilerin ve hatta tüm toplumun haklarını koruyacak bir sosyal güvenlik mekanizması şeklinde faaliyetler göstermiştir. Bu anlayış ile Ahilik Teşkilatı Osmanlı toplumunda sosyal yapıyı oluşturan unsurlardan soylular, burjuvalar, bürokratlar ve din adamları gibi, egemen ve sömürücü vasıflara sahip bir sınıf oluşturmak yerine, üreticiliği esas alıp sosyal katmanlara dayanmış ve bu kesimleri öne çıkartmıştır. Böylece, ticari ve ekonomik kalkınmayı sağlayan, iş, meslek, esnaf ve sanat erbabının örgütlenmesine giderek şehir hayatına düzenlilik getiren, esnaf ve sanatkârlar arasında gerçekleştirdikleri yardımlaşma ve dayanışma ile toplumsal dengeli kuran önemli görevler üstlenmiştir (Kızıler, 2015:415).

Anadolu'da 13. yüzyılda ilk temelleri atılan, Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetinin sona ermesi üzerine, Anadolu'daki birliğin oluşturulmasında ve Osmanlı Devleti'nin kurulmasında büyük bir role sahip olan Ahilik Teşkilatı, tüccar ve sanatkârların bir araya gelerek teşkilatlanmalarını sağlamış, yerleşim merkezlerinde sosyal,

ekonomik ve ticari düzeni oluşturarak varlığını sürdürdüğü her dönemde olduğu gibi bu dönemde de sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yapının gelişmesini sağlamıştır. Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde kurulan Osmanlı Devleti döneminde gelişen bir sistem bir teşkilat bir anlayış bir değerler bütünü olan Ahilik Teşkilatı, Türk-İslâm devletlerinin dini ve sosyal yapısının en önemli kurumu haline gelmiştir (Bekci vd., 2021:283).

Osmanlı İmparatorluğunun iç ve dış siyasetinin zayıflaması ve eski gücünü kaybetmesi ile Osmanlı Devleti'nin gücünün zayıflaması Ahilik Teşkilatının da güç kaybetmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme döneminde yapılan savaşların çoğundan mağlup olarak ayrılması sonucunda savaş galibiyetiyle elde edilen ganimet gelirleri azalmış, bunun yanında savaş maliyetleri de oldukça artmıştır. Savaş ganimetleri ile gelirini karşılayan insanlar bu durum karşısında esnaflığa başlamıştır. Bu da Ahilik Teşkilatı'nın itibarını azaltmış ve imajını zayıflatmıştır. Ahilik Teşkilatı'nın güç kaybetmesinin bir başka nedeni, bu dönem yaşanan Sanayi Devrimi'nin öncelikle ekonomi alanı başta olmak üzere yaşamın her alanını derinlemesine etkilemesidir. Tüm dünyayı etkisi altına alan bu büyük gelişme karşısında Ahilik Teşkilatı bu gelişmeye ayak uydurmakta oldukça güçlük çekmiş ve devrimin en önemli gelişmesi olan makineli üretime geçememesi Ahilik Teşkilatı'nın gerilemesine neden olmuştur. Sanayi Devrimi ile küçük tezgâhlar ve atölyelerden makineli üretimin yapıldığı büyük fabrikalara geçilmiştir. Makineli üretimle sağlanan hızlı, seri ve ucuz üretim karşısında Ahilik Teşkilatı rekabet edemez bir hâle gelmiştir. Ahilik Teşkilatı'nın gerilemesi ve güç kaybetmesi nedenleri arasında sayılabilecek son neden ise 1838'de Mustafa Reşit Paşa tarafından imzalanan Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Antlaşmasıdır. Bu antlaşma ile Osmanlı toprakları Avrupa'nın açık pazarı haline gelmiştir. Bu durum da Türk esnaf ve sanatkârlarının oldukça zor durumda kalması sonucunu doğurmuş ve Ahilik Teşkilatı'nın çöküşü hızlandırmıştır (Durak ve Yücel, 2010:162-163).

Ahilik Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin son döneminde bahsettiğimiz bu sebeplerle eski gücünü kaybetmiş ve Lonca adını alarak yapısal, fikirselsel ve işlevsel açıdan bir değişim ve dönüşüm yaşayarak görevini sürdürmüştür. Ahilik geleneğinin Türk toplumuna yaptığı etkilerin izlerini görmek için, Anadolu'da herhangi bir sanat veya meslek dalında usta-kalfa-çırak ilişkisine bakmak yeterli olacaktır. Günümüzde Ahilik Teşkilatı'nın yerini, esnaf örgütleri ve ticaret odaları aldığına dair ortak görüş mevcuttur (Karasoym, 2003:17).

4. SONUÇ

13. yüzyıl'da Fütüvvet Teşkilatından temel alınarak ona hem birçok açıdan benzer hem de bazı yönlerden ondan oldukça farklı bir yapı inşa ederek ortaya çıkan Ahilik Teşkilatı, Fütüvvet Teşkilatı'ndan İslam dini inancını, kurulduğu, geliştiği ve yayıldığı topraklar olan Anadolu'yu yurt edinmeye başlayan Türklere özgü örf, adet ve geleneklerini de alarak yüzyıllarca güçlü, sistemli bir yapıya sahip olarak varlığını devam ettirmiştir. Kâmil insan yetiştirerek mükemmel toplumlara ulaşmayı ana hedef edinen Ahilik Teşkilatı, ilk olarak bir esnaf teşkilatı olarak kurulsada bunun yanında toplumsal yaşamın neredeyse her alanına nüfuz edecek etkiler yaratan faaliyetler, hedefler, ilkeler ve uygulamalar edinmiş, böylelikle de bir değer bir kültür haline gelmiş ve bugün hala tartışılıp incelenebilecek bir konu olmuştur.

Siyaset, toplum, ekonomi, kültür ve eğitim alanları başta olmak üzere toplumsal hemen her ilişkiyi, her olayı, her olguyu düzenleyen Ahilik Teşkilatı her kurum gibi varlığını sürdürdüğü her dönem, o dönemin sahip olduğu şartlar, ihtiyaçlar ve taleplerden oldukça etkilenmiş, buna bağlı olarak da bazı değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Çalışmamızın temel konusu olması itibarıyla Türk devlet geleneği içinde Ahilik Teşkilatı'nın nasıl bir öneme ve konuma sahip olduğunu incelediğimizde görülmektedir ki değişen ve dönüşen zamandan derinlemesine etkilenen Ahilik Teşkilatı aynı zamanda o dönemlerde kendi de büyük etkiler ve sonuçlar yaratmıştır.

Henüz kuruluş aşamasında iken kendi temelini, özünde Türk milletine ait özgü değerleri, inanışları, örf, adet ve gelenekleri alarak ortaya çıkan Ahilik Teşkilatı, Türk devlet geleneğinin en temel unsurlarından *"hiçbir zaman devletsiz kalmamayı, sistemli, teşkilatlı ve sistemli bir yapıda olmayı ve böylelikle insanların dini inançlarını özgürce yaşayabilecekleri ortamı sağlama"* unsuruna hizmet edecek bir yapıda ve düşünce sisteminde olmuştur. Bunlardan biri namerde muhtaç olmadan kendi alın teri ile helal yollarla, birbiriyle çatışma ve yarış halinde değil işbirliği ve dayanışma içinde çalışmayı, üretmeyi düstur edinmesidir.

Kurulduğu günden başlayarak varlığını sürdürdüğü dönem boyunca incelendiğinde, Ahilik Teşkilatı'nın bir eğitim merkezi konumunda olduğu söylenebilir. Dönemin çalışma hayatında işbaşı ve iş dışı olmak üzere her türlü eğitimlerini üstlenen Ahilik Teşkilatı bir eğitim merkezi olarak görülse de sahip olduğu birçok fonksiyonu sayesinde birden çok unsurun merkezi olmuştur. Ahiler kimi zaman siyasi ve askeri bir rol üstlenerek fetihlere katılmış, kimi zaman bir devlet otoritesinin yokluğunda tıpkı bir devlet gibi hareket ederek toplumu idare etme

rolünü üstlenmiştir. Ayrıca başka bir açıdan bakıldığında ise Orta Asya'dan Anadolu topraklarına gelerek kurulan Ahilik Teşkilatı bu toprakların Türklerin ana yurdu, vatani olmasında yani Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında da çok büyük bir rol oynamıştır. Böylelikle Ahilik Teşkilatı, aynı zamanda Türk devlet geleneğinin bu topraklarda da devam etmesi ve kurumsallaşmasında üstlendiği fonksiyonlar ile çok büyük katkılarda bulunmuştur.

Ahilik Teşkilatı tarih boyunca iki yönlü bir yapıda hem etkileyen hem de etkilenen durumunda olmuş, Türk devlet geleneğinin hem bir devam ettiricisi hem de bu geleneği doğrudan etkileyen bir teşkilat olmuştur. Ahilik geleneği sahip olduğu ilke ve işlevler ile o dönem devletin yönetme eylemine katkıda bulunmuştur. Örneğin eğitim hizmetini üstelenerek oldukça önemli bir hizmetin yerine getirilmesini sağlamıştır. Bir başka örnek olarak Ahilik Teşkilatı sahip olduğu ekonomik unsur ile ekonomi üzerinde oldukça belirleyici işlevler üstlenmiş ve devletin ekonomi konusunda yapacağı hizmetlere etki etmiştir. Bazen de çıkılan seferlere destek vermesi amacıyla asker yetiştirmiş, kimi zaman devletin ulaşamadığı en ücra köylere ulaşarak hizmet götürmüştür. Kısacası Ahilik Teşkilatı var olduğu süre boyunca devlet ile hep dirsek dirseğe yakın temasta olmuştur. Ayrıca Ahilik Teşkilatı'nın sahip olduğu soyut özellikleri yani misafirperverlik, yardımseverlik, kardeşlik gibi özellikler, Türk devletinin geleneğinde de bulunmakta olup, Ahilik Teşkilatı'nın bu özellikleri çerçevesinde yaptığı eylemler ve işlemlerle çok daha güçlü hale gelip günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

Ahilik geleneği sahip olduğu özellikler, unsurlar, ilkeler ile Türk devlet geleneği etkilemiş, mevcut özelliklerini güçlendirmiş ve günümüze kadar bu geleneğin devam etmesinde oldukça önemli bir etmen olmuştur. Ahilik Teşkilatı'nı Türk devlet geleneğinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Türk devlet geleneğinin tarihsel seyrinden Ahilik Teşkilatı'nın çıkarıldığı düşünülürse ortada çok büyük bir boşluk ve bugüne kadar ulaşan bu gelenekten çok farklı bir yapının kalacağı görülecektir. Bu yüzden Ahilik Teşkilatı Türk devlet geleneğinin en temel direklerinden biridir ve bu geleneği onsuз düşünmek imkânsızdır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Yazar(lar), dergiye imzalı "Telif Devir Formu" belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye "Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu" gönderilmiştir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKÇA

- AKÇAKAYA, Murat (2018), "Ahi Teşkilatı", **Türk-İslam Tarihinde Yönetim Uygulamaları** (Ed. Murat Akçakaya), Gazi Kitapevi, Ankara, ss.411-494.
- AKSOY, Aysel (2018), "13. ve 14. Yüzyılda Anadolu'da Ahi Teşkilatı Etkisi ve Siyaseti", **Medeniyet ve Toplum Dergisi**, S.2(1), ss.19-35.
- ARSLAN, Hüseyin (2015), "Ahilik Teşkilatı'nın Sosyo-İktisadi Yapısı ve Örneklik Değeri", **Akademik Bakış Dergisi**, S.49, ss.248-272.
- AYIŞ, Mehmet Şirin (2019), "Anadolu'nun İslamlaşmasında Ahi Evren ve Ahiliğin Rol Modelliği", **Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.1(13), ss.91-116.
- AYIŞ, Mehmet Şirin (2021), "Anadolu'nun İslamlaşmasında Ahi Evren ve Ahiliğin Rol Modelliği", **Ahi Evran** (Ed. Hakan Sarı, Yusuf Koşar), İhlamur Yayınevi, İstanbul, ss.225-242.
- BALCI, Deniz (2019), "Bir Kurum ve Eğitim Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.33(46), ss.363-384.

- BALCI, Deniz (2021), “*Ahilik Kültürü*”, **Ahi Evran** (Ed. Hakan Sarı, Yusuf Koşar), Ihlamur Yayınevi, İstanbul, ss.67-84.
- BAYRAM, Mikail (1991), **Ahi Evran ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu**, Damla Yayınevi, Konya.
- BEKÇİ, İsmail, APALI, Ali ve ÇULCU, Tuğba (2021), “*Ahilik Sisteminin Gelişimi ve Mali Yapısı ile 1872-1875 Yıllarına Ait Ahi Evran Vakfının Muhasebe Kayıtlarının İncelenmesi*”, **Bilimname**, S.3, ss.273-304.
- BULUT, Ersin (2009), “*Anadolu Selçuklu Devleti Zamanında Kurulan Sosyal Müesseselerin Devlet Yönetimine Etkileri*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- ÇETİN, Nurullah (2021), “*Gökhan Maraş’ın Ahi Evran Romanı*”, **Ahi Evran** (Ed. Hakan Sarı, Yusuf Koşar), Ihlamur Yayınevi, İstanbul, ss.312-319.
- ÇOBAN, Mustafa (2018), “*Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri*”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.4(1), ss.87-102.
- DURAK, İbrahim ve YÜCEL, Atilla (2010), “*Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.15(2), ss.151-168.
- ESMER, Yusuf ve ALAN, Mehmet Asif (2018), “*Ahilik Teşkilatı’nda Kalite Yönetim Anlayışı*”, **Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi**, S.6(2), ss.X(1-15).
- GÜNEY, Adnan (2002), “*Türk Siyasal Kültüründe Devlet Anlayışı*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- KALELİ, Hüseyin ve TOPUZ, Hüseyin (2010), “*Eski Türk Devletlerinde Sosyal Devlet Geleneği ve Ahilikte Esnaf Sandığının Rolü*”, **Ahmet Yesevi Üniversitesi Habarşısı**, S.1-2(67-68), Haypbı3-Cayıp 2010, Türkistan-Kazakistan.
- KARAMAN, Ramazan (2004), “*Türk Ahi Teşkilatının İşleyişi ve Çorum Tarihinde Ahilik*”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.1, ss.93-109.
- KARASOY, Yakup (2003), “*Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik*”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.15, ss.355-376.
- KAYA, Umut (2013), “*Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik*”, **Değerler Eğitimi**, S.11(46), ss.41-69.
- KIYAK, Abdulkadir (2017), “*İslam’ın Yardımlaşma ve Dayanışma Prensiplerinin Sosyal Hayata Aksettirilmesinde Ahiliğin Rolü: Fütüvvetnâmeler Ekseninde*”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.6(5), ss.2494-2511.
- KIZILER, Hamdi (2015), “*Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu*”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.4(2), ss.408-423.
- KÖKENİ, Arif Hüdai ve ÖRNEK BÜKEN, Nüket (2018), “*Ahi Evran ve Ahilik ile Hekimlik Ahlakı Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Lokman Hekim Dergisi**, S.8, ss.54-70.
- OKUMUŞ, Ejder, SARITAŞ, Kamil, YORULMAZ, Ayşe, HAZAR, Fatma ve ALTAY, Şeyma (2018), “*Ahilik Kültürü ve Günümüze Yansımaları (Eskişehir Örneği)*”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.4(8), ss.7-38.
- ÖZTÜRK, Nurettin (2015), “*Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi*”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.7, ss.1-12.
- YÜKSEL, İbrahim (2021), “*Meslek Ahlakı Tartışmaları ve Ahilik*”, **Ahi Evran** (Ed. Hakan Sarı, Yusuf Koşar), Ihlamur Yayınevi, İstanbul, ss.167-197.
- YÜKSEL, Muhammed Bahaeddin (2017), “*Temel Dinamikleri Açısından Fütüvvet ve Ahiliğin Kur’anı Referansları*”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, S.1(2), ss.270-311.